Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · "Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini t... DOI: 10.5281/zenodo.24320864

ta'minlashning ustivor yo'nalishlari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

yaxshilash, shu jumladan, banklar kapitali tarkibiga xorijiy yangi investorlarni jalb etishga qaratilgan strategiyasini qo'llab-quvvatlashi ta'kidlandi. Mazkur jarayonning muvaffaqiyati YETTBga O'zbekiston bank tizimida har tomonlama keng ko'lamli hamkorlikni rivojlantirish uchun imkoniyat yaratadi, deb xabar beradi markaziy bank matbuot xizmati.

Uchrashuv yakunida tomonlar davlat ulushi mavjud banklarni xususiylashtirishga tayyorlash va transformatsiyalash yo'nalishida samarali hamkorlik qilishga ishonch bildirdilar. Yuqorida aytib o'tilgan uchrashuvni tahlil qilsak, bu transformatsiyalash jarayoni O'zbekiston banklariga juda katta yutuq olib keladi. Yevropa taraqqiyot va Tiklanish bankiga to'xtaladigan bo'lsak, 1990-ylda 42 a'zo mamlakat hukumatlari tomonidan 10 mlrd. ekyu mablag' bilan tashkil etilgan. 1991-yildan faoliyat olib boradi. Shtab-kvartirasi Londonda. Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida bo'lgan mamlakatlarda amalga oshirilayotgan islohotlar (davlat mulki va korxonalarini xususiylashtirish hamda monopoliyadan chiqarish; tadbirkorlikni rivojlantirish; islab chiqarish, xizmat ko'rsatish va moliya sektorlariga investitsiyalarni jalb etish; kapital bozorini shakllantirish va boshqa)ga moliyaviy yordam ko'rsatadi va ularning jahon iqtisodiy ham jamiyatiga tezroq qo'shilishiga ko'maklashadi.

Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki O'zbekistonda moliyaviy sektor va bank infratuzilmasini rivojlantirish, energetika majmui, turizmni rivojlantirish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, bozor infratuzilmasini shakllantirish, tabiiy resurslarni uzlashtirish, paxtani qayta ishlash va engil sanoatning boshqa tarmoqlarini taraqqiy ettirish kabi etti yo'nalishda faoliyat yuritadi.

Keltirilgan malumotlarni tahlil qilib chiqsak va bu transformatsiyalash jarayoni keltiradigan foydalarni sanaydigan bo'lsak, birinchi navbatda, kriditlar foizini qisqarishi masalasi hal bo'ladi, ikkinchi navbatda esa, o'zbekiston banklari ham chet el banklari singari halqaro jahon bozoriga chiqish imkoniyatriga ega bo'ladi, uchinchisi esa o'z valyutamiz ya'ni so'mni qadrsizlanishini kamiytiradi, to'rtinchisi esa iqtisodiyotni o'sishiga katta hissa qo'shadi, bular transformatsiyalashning eng asosiy ijobiy tomonlari

Yuqorida keltirilgan malumotlardan xulosa qiladigan bo'lsak, agar O'zbekiston banklari bu xorij banklari bilan hamkorlik qilib tranformatsiya jarayonini muvofaqqiyatli yo'lga qo'yvosa, albatta bu banklar qatoriga tez orada chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi va xalqimiz, jamiyatimiz manfatiga yanada katta hissa qo'shgan bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO"YXATI:

6. https://uba.uz/uz/press_center/publications/3049/38249/
7. https://yuz.uz/uz/news/ettb--ozbekiston-banklarini-transformatsiyalash-jarayoni-ishtirokchisi
8. https://uz.wikipedia.org/wiki/Yevropa_Tiklanish_va_Taraqqiyot_Banki

HUDUDDA KLASTER SIYOSATINI RIVOJLANTIRISH ORQALI SANOAT VA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH HAJMI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Alijonov Raxmatillo avazbek o'g'li
Farg'ona politexnika instituti magistranti
Ilmiy rahbar: i.f.d., prof. E.A.Muminova

Annotatsiya

Hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri klasterlashish jarayonidir. Klaster siyosati, hududdagi sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarini yanada

Published: 23.12.2024
Cite this article: Alijonov Raxmatillo avazbek o'g'li (2024). Hududda klaster siyosatini rivojlantirish orqali sanoat va qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi va samaradorligini oshirish. Emro Science and Education, 1(4). https://doi.org/10.5281/zenodo.24320864
© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

samarali va raqobatbardosh qilishga qaratilgan strategiyalarni o‘z ichiga oladi. Ushbu maqolada hududda klaster siyosatini rivojlantirish, sanoat va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini oshirish va samaradorlikni yaxshilash masalalari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: klasterlar, sanoat, ishlab chiqarish, paxta, oziq-ovqat, meva-sabzovotchilik, eksport salohiyati, qishloq xo‘jaligi.

Klasterlashish va uning iqtisodiyotdagi o‘rni klasterlar - bu bir-biriga yaqin joylashgan va o‘zaro aloqada bo‘lgan kompaniyalar, tashkilotlar va ilmiy muassasalarning tarmog‘idir. Klasterlashish orqali hududiy rivojlanish sur’atlarini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va mahsulotlar sifatini yaxshilash mumkin. Klasterlar, shuningdek, iqtisodiyotning turli tarmoqlari orasida sinergetik ta’sir yaratadi. Sanoat klasterlari hududiy iqtisodiyotning rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Bunda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirish maqsad qilinadi. Sanoat klasterlarida kichik va o‘rta biznesning o‘sishi, yirik kompaniyalar bilan hamkorlikda texnologik va ilmiy yangiliklarni joriy etish uchun muhim shart-sharoitlar yaratiladi. Qishloq xo‘jaligi klasterlari hududda oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash, resurslardan samarali foydalanish, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va eksport imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi. Klasterlashish qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish va samaradorlikni oshirish imkonini yaratadi. Bundan tashqari, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va bozorlarga chiqarishning yangi imkoniyatlari paydo bo‘ladi.

Klasterlashishni rivojlantirishda bir nechta muhim yo‘nalishlar mavjud jumladan

- Infratuzilmani rivojlantirish: Klasterlar faoliyatini qo‘llab-quvvatlaydigan infratuzilma (yo‘llar, aloqa tarmoqlari, transport tizimi)ni yaratish.
- Innovatsiyalarni joriy etish: Mahsulotlar sifatini yaxshilash va yangi texnologiyalarni ishlab chiqarishga tadbiq etish.
- Ta’lim va kadrlar tayyorlash: Yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash va klasterga jalb qilish.
- Huquqiy va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash: Klasterlarning samarali ishlashi uchun huquqiy muhitni yaxshilash va moliyaviy yordamni ko‘rsatish.

Sanoat va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini oshirish va samaradorligini yaxshilash klasterlashish orqali ishlab chiqarish hajmi va samaradorligini oshirish uchun bir qancha strategiyalarni amalga oshirish zarur.

- Ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish: Resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish texnologiyalarini yangilash va energiya tejash.
- Mahsulot diversifikatsiyasi: Mahsulotlar hajmini oshirish, yangi mahsulotlar ishlab chiqarish va bozorlarni kengaytirish.
- Logistika va ta’minot zanjirini optimallashtirish: Mahsulotlarni ishlab chiqarishdan bozorlarga yetkazib berish jarayonlarini yaxshilash.

Klasterlashish iqtisodiy jihatdan hududdagi sanoat va qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini rivojlantiradi, yangi ish o‘rinlari yaratadi va iqtisodiy o‘sishga olib keladi. Shuningdek, ijtimoiy ta’sirlar ham muhim ahamiyatga ega: aholi daromadlarini oshirish, ta’lim darajasini yuksaltirish va infratuzilmani yaxshilash.

Hududiy iqtisodiy rivojlanish va klasterlashish jarayoni: Hududiy iqtisodiy rivojlanish — bu ma’lum bir geografik hududning iqtisodiy imkoniyatlarini maksimal darajada oshirishga qaratilgan jarayon. Bu jarayon doirasida infratuzilma, ishlab chiqarish tarmoqlari, mehnat bozorining samarali ishlashi, resurslar taqsimoti va investitsiyalarning boshqarilishi muhim o‘rin tutadi. Hududiy rivojlanishning asosiy maqsadi iqtisodiy

barqarorlikni ta’minlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholining turmush darajasini oshirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishdir. Hududiy iqtisodiy rivojlanishning samarali amalga oshirilishi uchun klasterlashish jarayoni muhim rol o‘ynaydi. Klasterlashish – bu ma’lum bir hududda bir-biri bilan bog‘liq sanoat tarmoqlari, kompaniyalar, ilmiy va ta'lim muassasalari, xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar va boshqa iqtisodiy sub’ektlarning yig‘ilishini ifodalaydi. Bu jarayon iqtisodiyotni samarali tashkil etishda, innovatsiyalarni ishlab chiqishda va global bozorga integratsiyalashishda muhim ahamiyatga ega.

Klasterlashish tushunchasi va asosiy xususiyatlari: Klasterlashish — bu iqtisodiy sub’ektlarning o‘zaro hamkorligi va ma’lum bir hududda joylashgan bir-biriga yaqin tarmoqlar o‘rtasidagi aloqalarning rivojlanishidir. Klasterlar sanoat, qishloq xo‘jaligi, texnologiya, xizmat ko‘rsatish va boshqa sohalarda tashkil topishi mumkin. Klasterlashish jarayoni resurslarni samarali taqsimlash, innovatsiyalarni rivojlantirish va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi. Klasterlashgan hududlar, o‘zaro hamkorlikda ishlayotgan kompaniyalar va tashkilotlar orqali o‘z resurslarini yanada samarali ishlatishadi.

Klasterlashishning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- Geografik yaqinlik: Klasterlashgan kompaniyalar bir-biriga geografik jihatdan yaqin joylashadi. Bu ularning o‘zaro aloqalarini kuchaytiradi, ayniqsa, axborot va resurslarni tezkor almashish imkoniyatini yaratadi.

- O‘zaro raqobat va hamkorlik: Klaster ichidagi kompaniyalar o‘rtasida raqobat mavjud bo‘lsada, ular bir-birini qo‘llab-quvvatlaydi va o‘zaro hamkorlikni rivojlantiradi. Raqobatni kuchaytirish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishga va sifatni oshirishga yordam beradi.

- Innovatsiya va texnologik rivojlanish: Klasterlashish innovatsion faoliyatni rag‘batlantiradi. Klasterdagi kompaniyalar bir-birlarining tajribalarini o‘rganib, yangi texnologiyalarni rivojlantirishadi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishadi.

- Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish: Klaster ichida kadrlarni tayyorlash va malaka oshirish tizimi tashkil etilishi mumkin. Bu hududdagi ishchi kuchining sifatini oshiradi va mehnat bozorida ixtisoslashgan mutaxassislarning yetishmasligini bartaraf etadi.

Klasterlashish va hududiy iqtisodiy rivojlanishning o‘zaro bog‘liqligi: Klasterlashish jarayoni hududiy iqtisodiy rivojlanishning ajralmas qismi sifatida ko‘riladi. Klasterlar hududda ishlab chiqarish, innovatsiyalar va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi. Ular

- Investitsiyalarni jalb qilish: Klasterlashgan hududlar ko‘pincha investorlar uchun jozibador bo‘ladi, chunki bu yerda raqobatbardosh tarmoqlar va yaxshi rivojlangan infratuzilma mavjud.

- Ishlab chiqarish va eksportni oshirish: Klasterlashgan hududlarda ishlab chiqarish hajmi ortadi va eksport salohiyati kuchayadi. Klasterlar orqali mahsulotlar global bozorga chiqa oladi, chunki ular yuqori sifatli va raqobatbardoshdir.

- Yangi ish o‘rinlarini yaratish: Klasterlashish yangi ish o‘rinlarini yaratishda muhim ro‘l o‘ynaydi. Bu nafaqat sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalarida, balki ta’lim va ilm-fan sohalarida ham yangi imkoniyatlarni yaratadi.

- Mahalliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish: Klasterlashish hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga yordam beradi. Bu esa iqtisodiyotni turli sohalarga bo‘lish va muammolarga qarshi barqarorligini oshirishga imkon beradi.

Hududiy klasterlashishni rivojlantirish uchun bir nechta strategiyalarni amalga oshirish mumkin:

- Infratuzilmani rivojlantirish: Klasterlashish jarayonining muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun yaxshi rivojlangan infratuzilma zarur. Bu transport tizimlari, kommunikatsiyalar, energiya ta'minoti va boshqa muhim infratuzilma obe’ktlarini o‘z ichiga oladi.

- Innovatsion va ilmiy faoliyatni qo‘llab-quvvatlash: Klasterlarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun ilmiy va texnologik markazlar tashkil qilish, ilmiy izlanishlar va tadqiqotlar uchun moliyaviy yordam ko‘rsatish zarur.

- Davlat qo‘llab-quvvatlashi: Klasterlashish jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat siyosati muhim ahamiyatga ega. Davlat klasterlashishni rag‘batlantirish, sarmoya jalb qilish, qonunchilikni takomillashtirish va o‘zaro hamkorlikni mustahkamlash uchun strategiyalar ishlab chiqishi kerak.

- Ta’lim tizimi va kadrlar tayyorlash: Hududiy klasterlarning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun ta'lim tizimi va kadrlarni tayyorlash tizimini rivojlantirish zarur. Klaster ichida malakali mutaxassislar va innovatorlar yetishtirishga alohida e’tibor berish lozim.

Hududda sanoat va qishloq xo‘jaligi klasterlari siyosatini rivojlantirishda mulkchilik muammolariga to‘xtalib o‘tamiz. Mulkchilik munosabatlari iqtisodiy rivojlanishda, ayniqsa, sanoat va qishloq xo‘jaligi klasterlarini tashkil etish va rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekistonning hududiy rivojlanish siyosatida sanoat va qishloq xo‘jaligi klasterlari shakllanishi va samarali faoliyat yuritishi uchun mulkchilik tizimini to‘g‘ri tashkil etish kerak bo‘ladi. Mulkchilikni to‘g‘ri boshqarish klasterlarning samarali faoliyat ko‘rsatishiga, resurslardan oqilona foydalanishga va ishlab chiqarishning barqarorligiga yordam beradi. Sanoat va qishloq xo‘jaligi klasterlari ko‘pincha yirik korxonalar, kichik va o‘rta bizneslar hamda fermerlar va dehqonlar o‘rtasidagi hamkorlikni talab qiladi. Har bir ishtirokchi o‘z mulkiga egalik qilib, o‘z resurslarini klasterning umumiy maqsadlariga yo‘naltiradi. O‘zbekistonda sanoat va qishloq xo‘jaligi klasterlari tashkil etishda turli mulkchilik shakllari o‘zaro bog‘liq bo‘lishi mumkin jumladan. Ko‘plab yirik sanoat va infratuzilma ob’ektlari davlat mulkida bo‘lib, ular klasterlar uchun asosiy resurslarni taqdim etishi mumkin. Ammo davlat mulkidan foydalanishda ko‘plab muammolar yuzaga keladi byurokratik to‘siqlar, investitsiyalarni jalb qilishda cheklovlar, xususiy sektor bilan hamkorlikning cheklanganligi. Xususiy sektor klasterlar tashkil etishda muhim o‘rin tutadi. Xususiy mulk egalarining investitsiyaviy qarorlari va innovatsion yondashuvlari, ayniqsa, sanoat ishlab chiqarishida yangi texnologiyalarni joriy etishda samarali bo‘ladi. Lekin xususiy mulkning yuqori darajadagi monopolizatsiyasi va raqobatning yetishmasligi klasterlarning o‘sishini cheklaydi. Davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik orqali yaratilgan aralash mulk shakli klasterlar uchun samarali bo‘lishi mumkin. Bu usulda

davlat resurslarni nazorat qilsa, xususiy sektor esa yangi texnologiyalarni va boshqaruv usullarini taklif etamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПҚ-2492 «Республика озиқ-овқат саноатини бошқаришни ташкил этишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 18.02.2016 й.
2. Хакимов З.А. Саноат кластерлари самарадорлигини таъминловчи омиллари тизими “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali.1-сон.-Т., 2022.-Б. 215 -225.
3. Муминова, Э. А. (2021). Некоторые вопросы оценки методологических подходов к развитию корпоративного управления в текстильной промышленности. Экономика и социум, (12-2 (91)), 264-277.
4. https://lex.uz/docs/-6692968?ONDATE=23.07.2024

RAQAMLI IQTISODIYOT: O‘ZBEKISTONDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA JAHON AMALIYOTI

Achilbayeva Sevinch
Guliston davlat universiteti talabasi
sevinchachilboyeva@gmail.com

Annotatsiya: Bu maqola O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyot sohasidagi rivojlanish istiqbollari va jahon amaliyoti haqida tahlil qiladi. Ushbu sohada O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish uchun amaliy yondashuvlar, texnologik innovatsiyalar va xalqaro hamkorliklarni o‘rganib chiqish muhimdir. Maqolada O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyot sohasidagi yangiliklari va ularning jahon amaliyoti bilan solishtirilishi, shuningdek, mamlakat ichidagi boshqa sohalar bilan bog‘liq bo‘lgan o‘rni tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyotni yanada rivojlantirish uchun O‘zbekistonning xaridor-sotiq munosabatlari, investitsiyalar va kadrlar tayyorlash jarayoni muhim ahamiyatga ega.Mavzuga oid statistik ma'lumotlar, tahliliy ma'lumotlar va bashqa tadqiqotlar asoslangan. Ushbu maqola O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyot sohasidagi rivojlanish istiqbollari va jahon amaliyoti mavzusini o‘rganuvchilar uchun foydali bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, innovatsion texnologiyalar, raqamli transformatsiyalar, electron tijorat, blokcheyn texnologiyasi, sun’iy intelekt, elektron hukumat, ma’lumotlar tahlili, axborot xavfsizligi, raqamli infratuzilma, raqamli savodxonlik

KIRISH

Global iqtisodiyotning qizg‘in manzarasida raqamli soha an'anaviy paradigmalarni qayta shakllantirib, davlatlarni misli ko‘rilmagan o‘sishga undaydigan transformatsion salohiyatning mayoqi sifatida paydo bo‘ladi. Ushbu dinamik doirada O‘zbekiston texnologiya, innovatsiyalar va strategik uzoqni ko‘ra bilishning yaqinlashuvi iqtisodiy rivojlanish va global integratsiyaning yangi ko‘rinishlariga kirish eshigini taqdim etadigan raqamli renessans cho‘qqisida turibdi.